

КУЛЬТУРА 11

Лекція #17а:

УКРАЇНСЬКИЙ

ТЕАТР

20-ГО

СТОЛІТТЯ

ТЕАТР ПЕРІОДУ УКРАЇНІЗАЦІЇ, 1921-1932

- ❖ Занепад Української Держави у 1920/21 роках, та прихід Радянської (Soviet) влади, приніс зі собою великі зміни у житті театрального мистецтва в Україні.
- ❖ Всі театри були націоналізовані, і були дані завдання пристосуватися до нових політичних і пропагандивних методів.

- Сцена з вистави "Гріх" В. Винниченка, Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка; Вінниця, 1920 рік.

- ❖ Створені численні нові театри по цілій Радянській Україні, а театри періоду Державності переіменовано і переорганізовано за радянськими приписами.
- ❖ Ці зміни, та почуття розвитку нового мистецтва довело до шаленого (frenzied) розвитку театрального мистецтва, новоавторства (new plays) і експериментації в українських театрах.

- Сцена з вистави «Полум'ярі" А. Луначарського, Театр імені Івана Франка, 1920 рік.

- ❖ Найвизначнішим із цих театрів став новий театр Леся Курбаса.
- ❖ Весною 1919 *Молодий Театр* був націоналізований більшовицьким урядом і разом з *Державним драматичним театром* влився у новостворений *Перший театр Української Радянської Республіки імені Шевченка*.

➤ Сцена з вистави *“Гайдамаки”* Т. Шевченка; Перший театр УРР ім. Т. Шевченка; Київ, 1920 р.

- Сцена з вистави *“Гайдамаки”* Т. Шевченка; Режисер – Л. Курбас, художник – А. Петрицький; Київ, 1920 р.

❖ В 1920 р., Курбас залишив цей театр і заснував нову авангадну театральну студію *Київський Драматичний Театр*, в акронімі *Кийдрамте*.

- ❖ Курбас використав ідеї німецького театру *експресіонізму* Макса Райнгарта, якого він бачив у Берліні, і започаткував найцікавіші театральні вистави в Європі.
- ❖ В Курбаса зародилася ідея створити лабораторію яка б захоплювала усі мистецтва пов'язані із театральним мистецтвом: гра акторів, п'єси, режисери, художники, композитори, хоріографи, і так далі.

КИЇВСЬКИЙ
ДРАМАТИЧНИЙ
ТЕАТР

ТЕАТР ПАЛАС

П'ЯТНИЦЯ 20 СЕРПНЯ 1920 Р.

В ПЕРШИЙ РАЗ НА УКРАЇНСЬКІЙ СЦЕНІ
У. ШЕКСПІР.

МАКБЕТ

Трагедія на 5 дій переклад П. Куліша, виставлений П. Курбасом

		ГРАЮТЬ:					
Дункан	Предсидиц	Філіп, син Девіла	Гардзіон	1	Марс		
Макбет	Донна	Лей Макбет	Тембуш	2	Богданська		
Лей Макбет	Донна	Лей Макбет	Стефан	2	Гайдарь		
МАКБЕТ	А КУРБАС	Син Макбета	Григорій	Посланиц	Басирська		
Банко	Василь	Відва 1	Чортаси	Сейби, глас Макбета	Марія		
Макдуф	Ігнатій	Відва 2	Якшівський	Одвірик	Лавинська		
Россе	Віктор	Відва 3	Ониш	Докер	Лавинська		
Ангус	Табірницький	Гуако	Гуако	1	Дмитро		
Ленор	Радичко	Смерд стар.	Дмитро	2	Петро		
Кетрес	Подоляк	Смерд молодий	Петро	3	Дмитро		
Менті	Предсидиц	Кайтан	Дмитро	1	Христин		
Орлія	Мілан	Дочка	Гуако	2	Віктор		

Виставник: АКСИ КУРБАС. Виставник: Бр. ЛЕЙФЕРТ
Танець: В. ЧИСТЯКОВИЧ. Декорації: І. С. МАЙСТЕРІ
Реквізит: Ф. ЛОБАТЕНСЬКИЙ. Директор оркестру: Р. СТОДАР

З нагоди 100-ліття Гардзіон хотів би просити перебудувати вікна 12 годни вечора

Початок вистави о 11 годині вечора по радянському часу.

Найтих проєкція в наші театру складатиметься від 1 до 4 т. ден, а в день вистави від 8 т. вечора

ЦІНИ МІСЦЯМ БЕНЕФІСКИ ВІД 200 ДО 1500 КАРБ.

За 5 хвили до початку сплентакля, вхід в залю забороняється.

Уповноважений Ради Т-ва П. БОЛОБАН.

Адміністратор А. ВІТЕЦЬКИЙ.

➤ Афіша до вистави
«Макбет» В.
Шекспіра; Кийдрамте,
Київ, 1920 р.

- ❖ До 1922 р. *Киїдрамте* їздив по містах і селах Української Радянської Республіки (УРР) із виступами різних п'єс.
- ❖ Курбас теж використав поїзди, щоб працювати із малими і великими театрами по цілій УРР, де він провадив лабораторії, курси, і майстерні (workshops) для акторів, режисерів, драматургів т так далі.

- Кляса руху (movement class), лабораторія МОБ, 1920-ті роки.

- ❖ Репертуар включав п'єси:
  - «Пошились у дурні» Кропивницького
  - «Сатана» Я. Гордіна
  - «Гріх» В. Винниченка
  - «Танець бюрократів» Р. Біринського
  - «Гайдамаки» Леся Курбаса за Т. Шевченком
  - «Ревізор» та «Одруження» М. Гоголя
  - «Марат» і «Останній день Паризької комуни»
  - «Тихого вечора» О. Олеся
  - «Горе брехунові» Ф. Грільпарцера
  - «Макбет» В. Шекспіра

та багато інших п'єс українських та іноземних драматургів.

➤ Дзензелівський драматичний гурток 1922 року..

- ❖ На силі талантів які розвинулися в *Кийдрамте*, в 1922 р. Курбас перетворив цей театр на *Мистецьке об'єднання «Березіль»*, або «МОБ».
- ❖ Це об'єднання дало собі завдання цілковито змінити ідею театру.
- ❖ Вони розглядали жанри політичні, сатиру, поп, джаз, мистецтва, філософії, соціалізму, водевил, балет, оперу, кіно та багато інших.

➤ Сцени з вистви “Рур”. Режисер – Л. Курбас, художник – В. Меллер. МОБ, Київ 1923 р.

- ❖ Працюючи в Києві, Умані, Одесі, Білій Церкві та Харкові, *МОБ* в перші роки існування захопило публіку новим репертаром і новими постановками.
- ❖ Вистави 1922-1924 включали:
  - «*Жовтень*», текст колективний
  - «*Рур*», текст колективний
  - «*Газ*» Кайзера
  - «*Джиммі Гігінс*» за романом Ептона Сінклера
  - «*Людина-масса*» Толлера
  - «*Гайдамаки*» за поемою Шевченком
  - «*Залишились в дураках*» Кропивницького

- Сцени з вистави “Газ” Г. Кайзера. Режисер – Л. Курбас, художник – В. Меллер; МОБ, Київ, 1923 р.

❖ Одною із найбільш витончених і
контroversійних постановок, стала
вистава шекспіра «*Макбет*», 1924.

❖ Курбас швидко розвинув таланти молодих акторів, і в його акторських студіях вчилися і працювало понад 400 акторів.

❖ Між ними такі актори як:

Амвросій Бучма,
Мар'ян Крушельницький,
Наталія Ужвій,
Йосип Гірняк,
Валентина Чистякова,
Лесь Подорожній,

Олександр Сердюк,
Данило Антонович,
Іван Мар'яненко,
Федір Радчук,
Антоніна Смерека,
та багато інших.

➤ Г. Бабіївна – Лізі, А. Бучма – Джіммі, І. Мар'яненко – Поль, у виставі “Джіммі Гіггінс” за Ептаном Сінклером. МОБ, Київ, 1923 р.

➤ Сцена з вистави *“Джimmy Гіггінс”* за Ептаном Сінклером;
МОБ, Київ, 1923 р.

- ❖ Також з театральних лабораторій вийшла велика кількість талановитих режисерів, композиторів, хореографів, балетмайстрів, дизайнерів, художників і драматургів. -
- ❖ Між ними Вадім Меллер, Анатоль Петрицький, та особливо драматург Микола Куліш.

➤ Режисерська лабораторія *Мистецьке об'єднання "Березіль"* 1925 р.

- ❖ В 1926 році, Курбас перепровадив *МОБерезіль* до столиці УРР, до Харкова.
- ❖ Тут починається найпотужніший, і найбільш котроверсійний розвиток українського театру 20-тих років.
- ❖ Протягом наступних 7 років, Курбас розвинув свої ідеї нового театру, здобув нагороди та хвалу критиків і режисерів по цілому світі.

➤ Сцена з вистави *“Пролог”*. Текст Л. Курбаса і С. Бондарчука; *Березіль*, Харків, 1927 р.

❖ Революційні постановки включали п'єси:

«За двома зайцями» Старицького, 1925

«Жакерія», Меріме, 1925

«Шпана», Ярошенко, 1926

«Золоте черево», Кромелінка, 1926

«Пролог», Бондарчука і Курбаса, 1927

«Мікадо», за Салівеном, 1927

«Яблучний полон», Дніпровського, 1927

«Алло, на хвилі 477!», текст колективний, 1929

«Диктатура» Микитенко, 1930

«Народження велетня», текст колективний, 1931

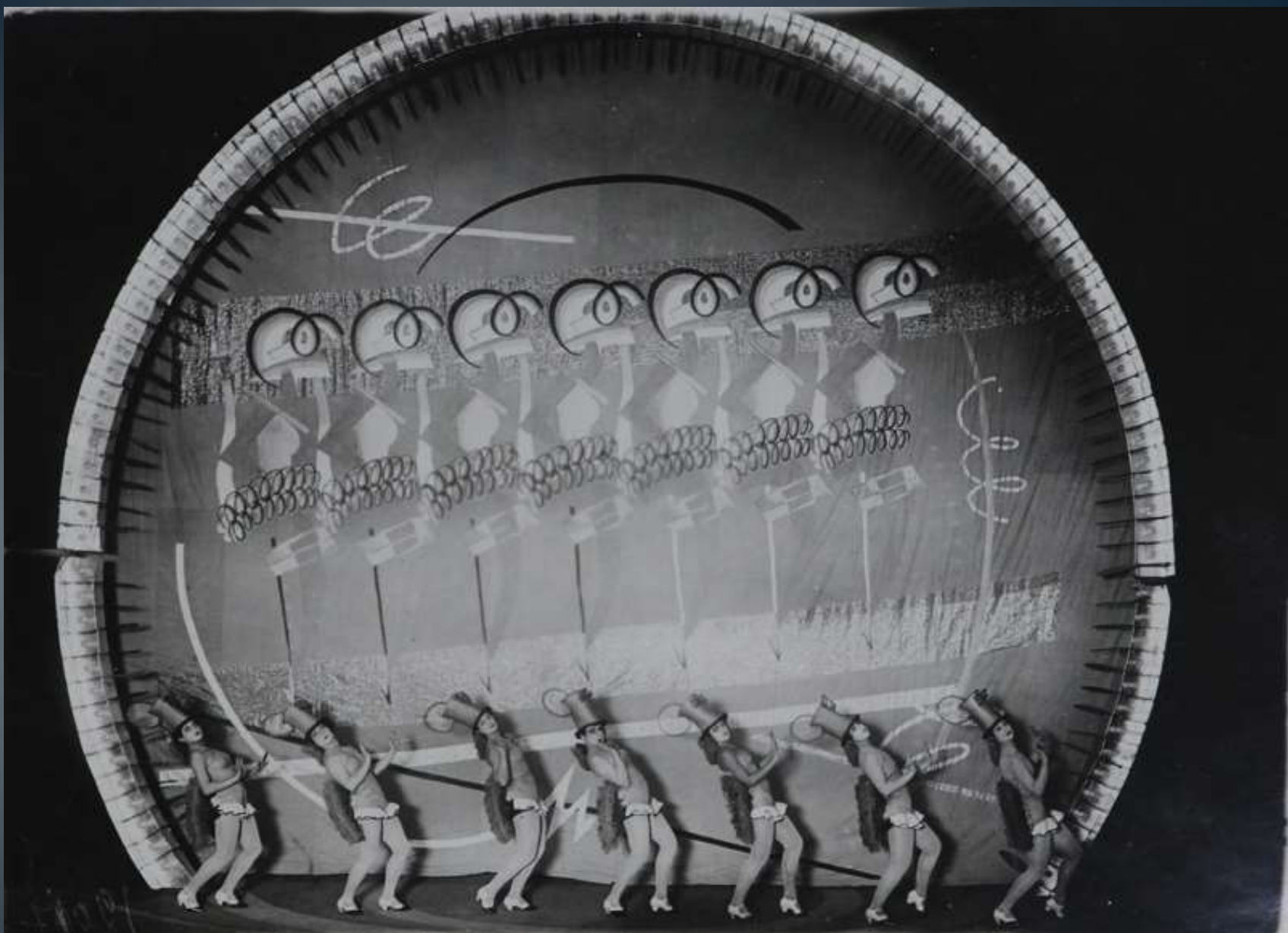
«Плацдарм» Ірчана, 1932

➤ Сцена з вистави *“Пролог”*. Текст Л. Курбаса і С. Бондарчука; *Березіль*, Харків, 1927 р.

➤ Сцена з вистави «Алло на хвилі 477»; Березіль, Харків, 1929 р.

➤ Сцена з вистави «Алло на хвилі 477»; Березіль, Харків, 1929 р.

➤ Сцена з вистави «Диктатура»; Березіль, Харків, 1930 р.

❖ Проте найбільш потужні (powerful) із п'єс ставлені театром *Березіль*, були постановки творів геніяльного молодого драматурга, Миколи Куліша.

➤ Микола Куліш, 1920-ті роки.

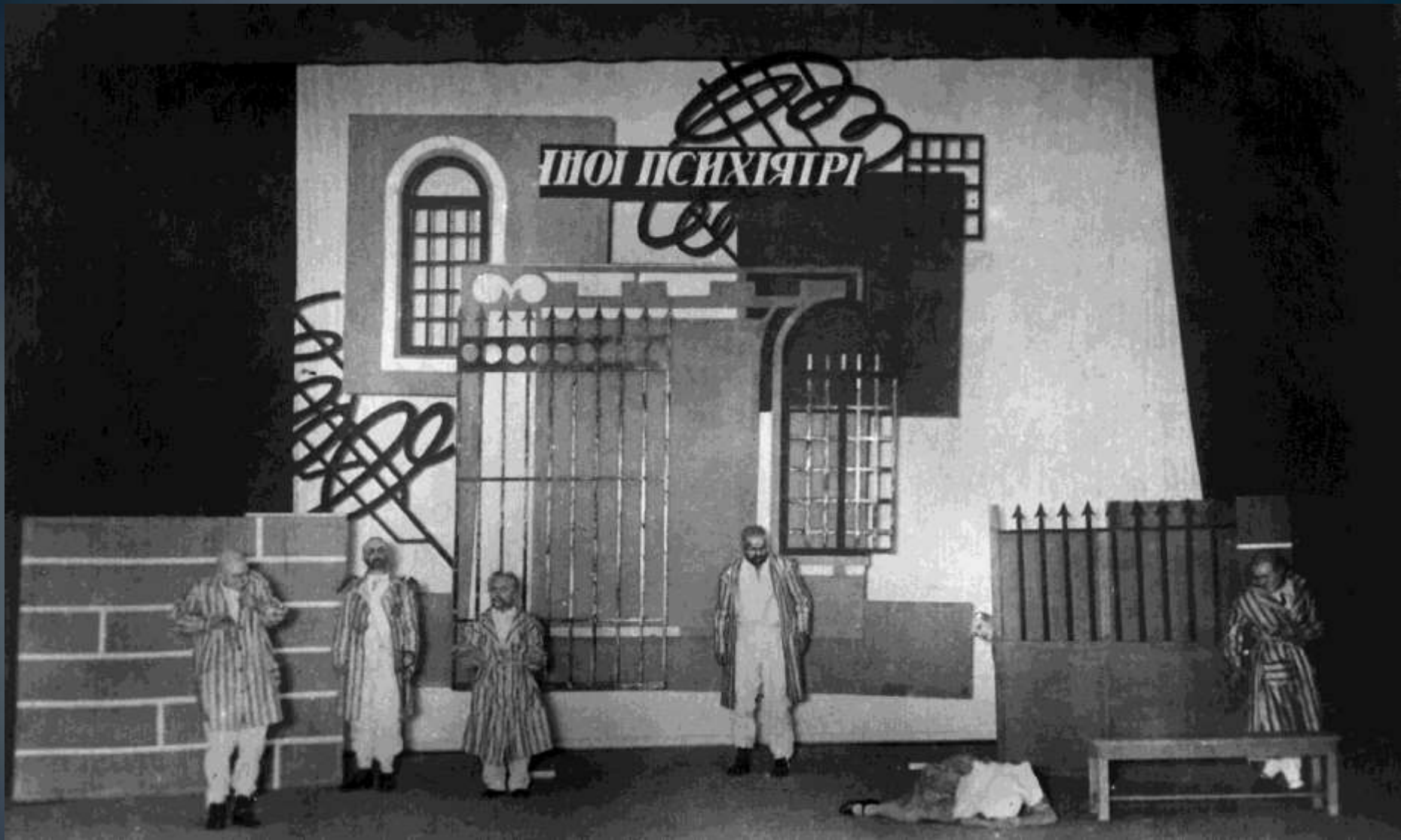
❖ Куліш написав чотири головні п'єси для театру *Березіль*:

«Комуна в степах», 1925;

«Народний Малахій», 1928;

«Мина Мазайло», 1930;

«97», 1930.

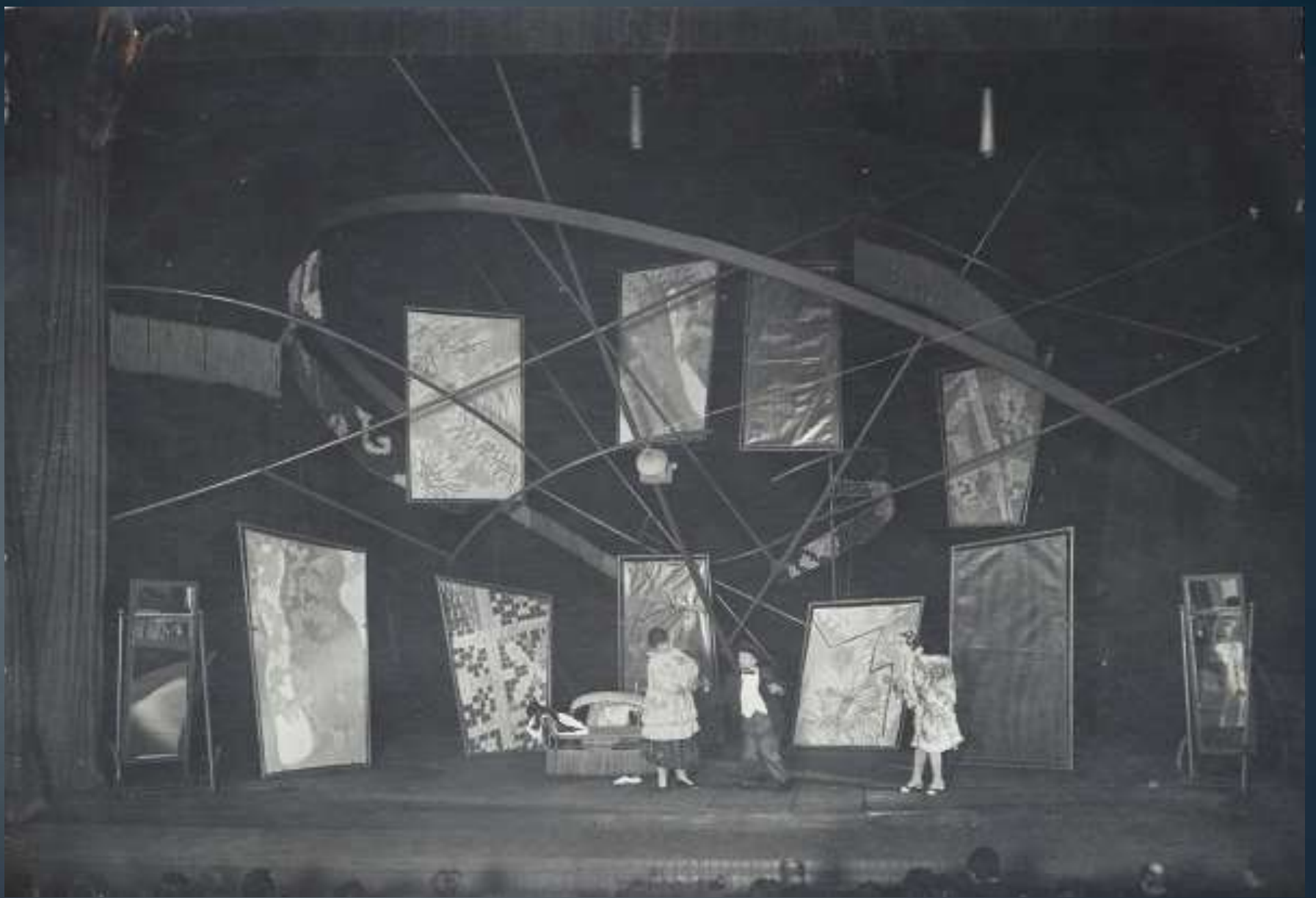
➤ Сцена з вистави “Народний Малахій” М. Куліша. Березіль, Харків, 1928 р.

➤ Сцена з вистави “Народний Малахій” М. Куліша. Березіль, Харків, 1928 р.

➤ Сцена з вистави *“Народний Малахій”* М. Куліша. Березіль, Харків, 1928 р.

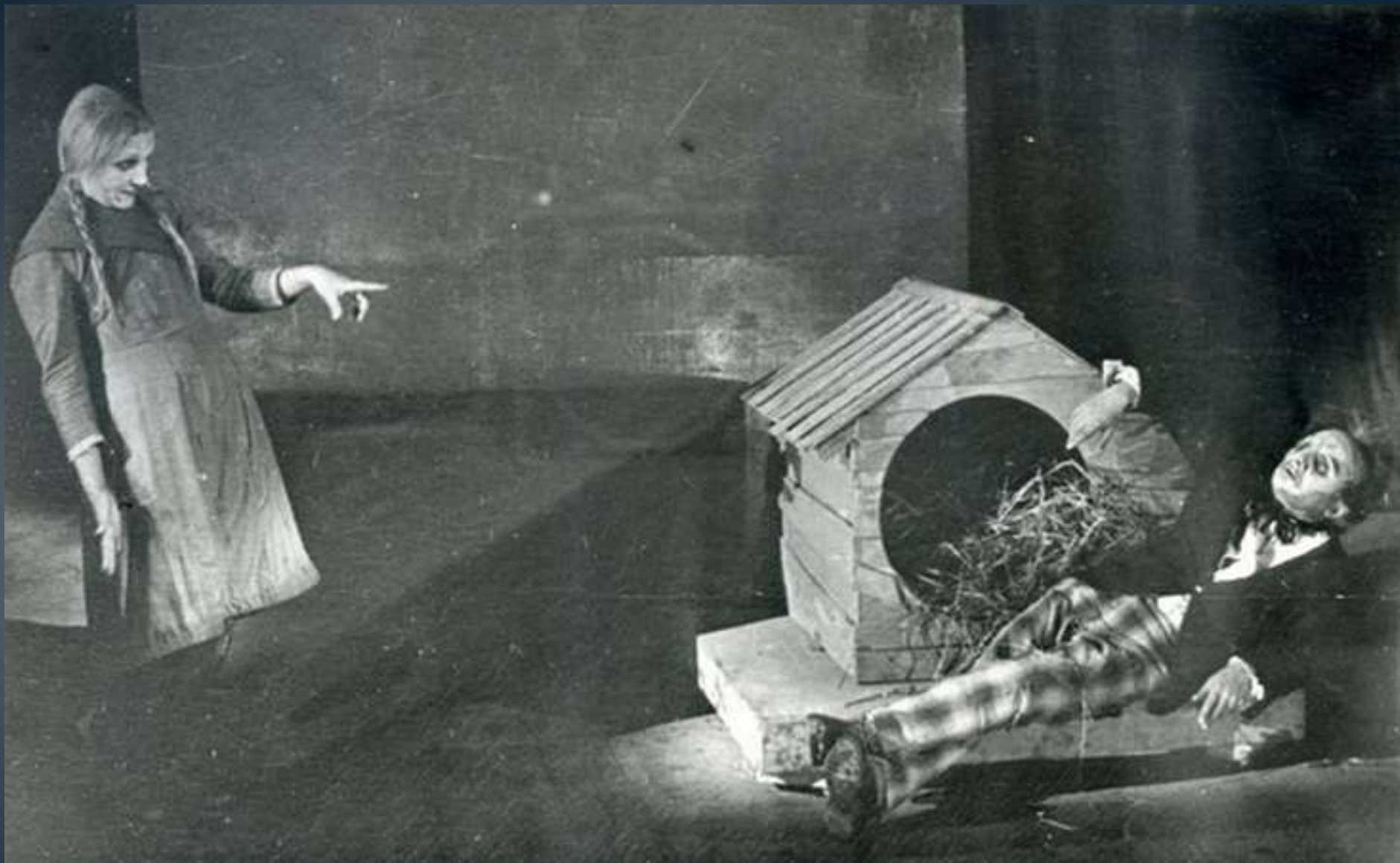
➤ Сцена з вистави “Мина Мазайло” М. Куліша. Березіль, Харків, 1928 р.

➤ Сцени із вистави *“Маклена Граса”* М. Куліша; Театр Березіль, Харків, 1933 р.

❖ Курбас хотів створити суто-модерний театр, який мав *«не скільки відображувати життя, скільки впливати і формувати його!»*, і він вважав що найкращим способом це виконати було створити театр який відкидає ідеї політики, відкидає ідеї «мистецтва зради мистецтва», ідеї «краси заради краси».

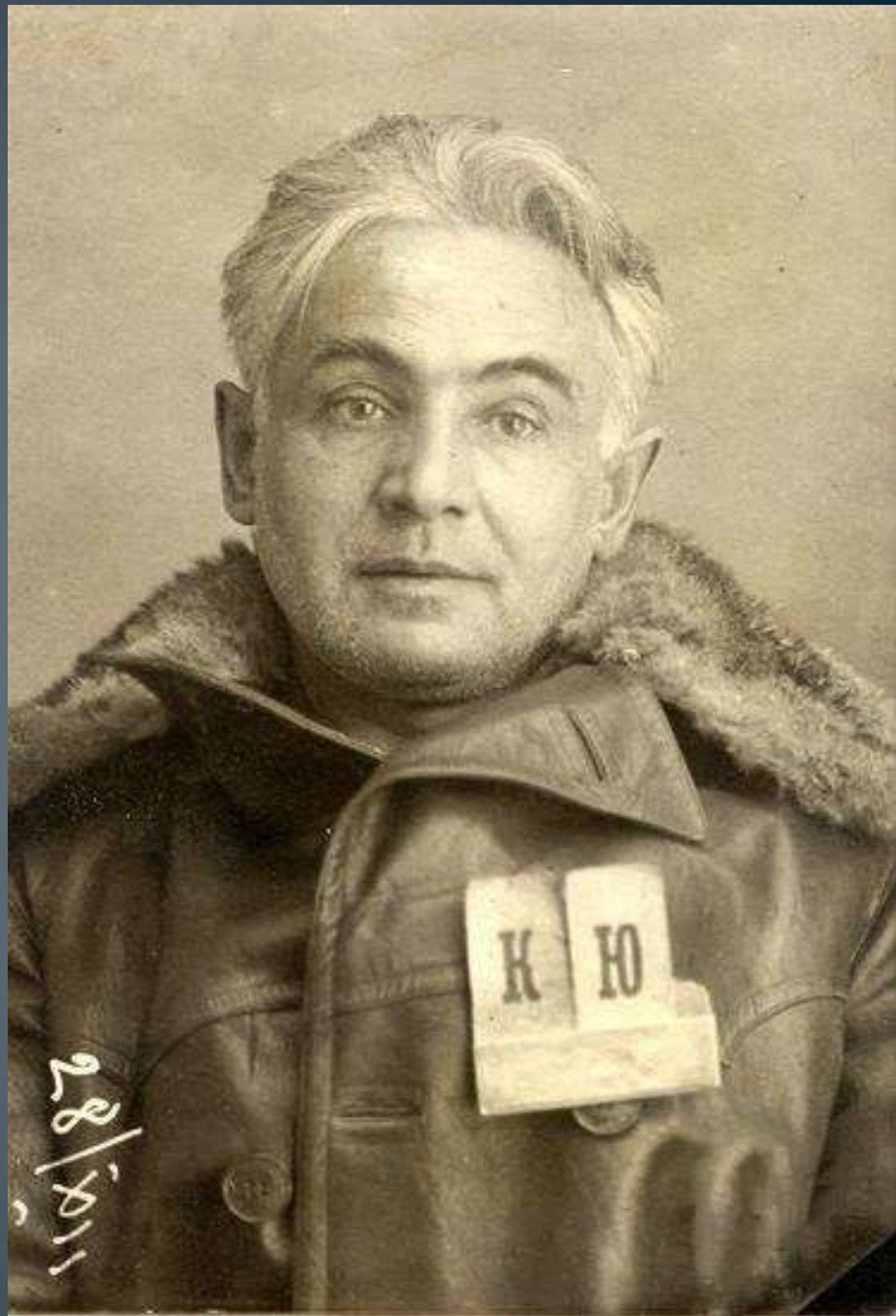

- Сцена із вистави *“Маклена Граса”* М. Куліша; Театр Березіль, Харків, 1933 р.

- ❖ На жаль ці ідеї були радянським глядачам і критикам незрозумілими.
- ❖ Вже з кінцем 20-тих років Курбаса оскаржено за «формалізм», «буржуазний націоналізм», «критичному ставленні до партійної політики», тощо.
- ❖ Виступи були обмежені, цензуровані, або прямо заборонені.

❖ З кінцем грудня 1933-тім році, Леся Курбаса арештовано, і оскаржено в членстві Української Військової Організації.

➤ Фото з архіву ОГПУ: Курбас після арешту в грудні 1933.

- ❖ У 1933 році після арешту Леся Курбаса театр *Березіль* було зачинено і акторський колектив долучився до трупи Харківського українського драматичного театру ім. Т. Шевченка.
- ❖ В Квітні 1934 р. Курбаса визнано винним у злочинах проти Радянського Союзу, засуджено на 5 років тяжкої праці, та заслано у Соловецькі табори тяжкого режиму.

№ 11/УСО

70

ВЫШЕКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 45/605

Судебной Тройки при Коллегии ГПУ УССР от " 9 " Апреля-34г. 1934г.

СЛУШАЛИ :

ПОСТАНОВИЛИ :

3. Дело № 737/56474 СПО ГПУ
УССР по обвин. гр. КУРНАСА Алек-
сандра Степановича, 1887г.р.
урожд. Галицки, украинца, б/п,
активиста, *реставратора*
по ст. 54-11 УК УССР.

КУРНАСА Алекса. гр. Степановича -
заключить в исправно-трудовой
сроком на ПЯТЬ лет, считая
срок с 26/III-33г.

Дело сдать в архив.

Секретарь Судебной

➤ Вирок суду ГенПрокурора УССР; квітень, 1934.

- ❖ Там, вироком наданим 9 жовтня 1937 Лесь Курбас був засуджений до страти.
- ❖ З листопада 1937 Леся Курбаса було розстріляно в урочищі Сандармох.
- ❖ Разом із ним, розстріляно Миколу Куліша та понад сотнею українських художників, драматургів, режисерів, інтелектуалів, науковців, поетів і письменників.

Л К Т. -

иговор Тройки УНКВД ЛО по протоколу № 83
 октября 1937 года, в отношении осужденного к
КУРБАС, Ал-ра Степановича
 в исполнение от 3 ноября 1937 года, в чем и
 настоящий акт.

➤ Акт УНКВД про розстріл Леся Курбаса; 9 жовтня, 1937.

- ❖ Курбаса реабілітовано в 1957 р., але реабілітація не визнала ґенія як одним із ключових авторів модерного світового театру.
- ❖ Як писала Неля Корнелюк, Лесь Курбас був *«режисером 21-го століття у 20-му столітті»*, який змінив форму, вигляд і місію світового театру, ще в 1920-тих роках.

➤ Могила Леся Курбаса, Харків.

ПІДГОТОВИВ МГС. АНДРІЙ ПЕРЕКЛІТА

ШКОЛА УКРАЇНОЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВА

“РІДНА ШКОЛА”

В ДЕТРОЙТІ

2019 – всі права застережені